

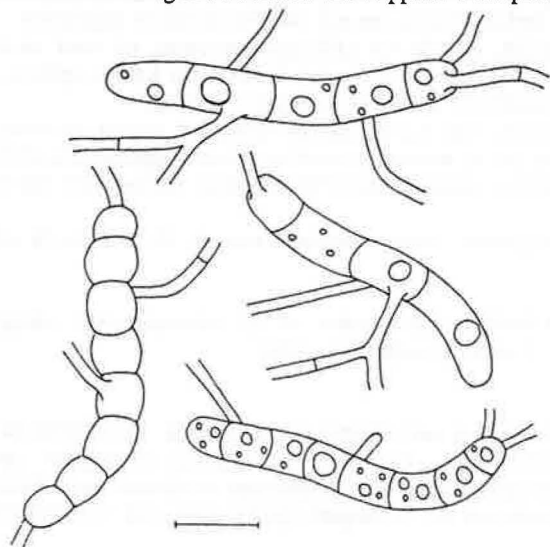
WAARNEMINGEN AAN LASIOSPHAERIA OVINA

Hans van Hooff, Lambertushof 30, 5667 SE Geldrop

The species *Lasiosphaeria ovina* (Pers.) Ces. & de Not., very common in the Netherlands, is described and illustrated from personal finds. The spores within the ascus are mostly unripe and colourless and unseptate. The ripe spores outside the asci are smooth, light-yellow or somewhat brownish and mostly nonseptate. Some spores, however, expand after leaving the asci and become septate with 3 to 7 transverse walls. The latter ones germinate mostly immediately afterwards with hyphal outgrowths.

De Pyrenomycet *Lasiosphaeria ovina* (Pers.) Ces. & de Not. lijkt met zijn witviltige bekleding en de zwarte papil direct macroscopisch herkenbaar. Maar er zijn dubbelgangers zoals *Lasiosphaeria sorbina* (Nyl.) P. Karst., *Lasiosphaeria chrysentera* en *Cercophora*-soorten die allen bedekt zijn met een wit of witgrijs tomentum (beharings). Het is daarom toch noodzakelijk ze microscopisch te bekijken, en dat wordt denk ik bij de algemene soorten vaak te weinig gedaan.

Zo levert ook *Lasiosphaeria ovina* verrassingen op. Als we de sporen van *L. ovina* willen bekijken zoeken we een geschikt vruchtlichaampje, niet te jong en niet te oud, en maken er een preparaatje van. De sporen die we in de asci zien zijn vrij constant van vorm en afmetingen en bezitten oliedruppels. Geen probleem dus, maar schijn bedriegt.

Rijpe sporen vinden we buiten de asci en slechts zelden in de asci. Nu heb ik geconstateerd dat ze van tweeërlei aard kunnen zijn. De rijpe sporen buiten de asci zijn gewoonlijk geheel doorzichtig, glad, iets bruinig geel gekleurd en hebben geen oliedruppels. Er zijn echter ook sporen die buiten de asci dikker en langer worden. Ze gaan zich septeren met 2 tot 7 septen, zijn dan sterk ingesnoerd bij de septen en de oliedruppels blijven of verdwijnen. Meestal volgt spoedig daarna kieming door middel van kiemhyfen (zie fig. 1).

Figuur 1. Gesepteerde sporen van *Lasiosphaeria ovina* met kiemhyfen.

De gesepteerde sporen vindt men soms in de asci. Opmerkelijk is verder dat de septen gebogen zijn en dat er telkens een of twee precies andersom krom staan. Seaver (1912) merkt op over de sporen: "spores simple or indistinctly septate or pseudoseptate", Munk (1957) noemt de sporen "generally not septate". Hieruit blijkt dat de gesepteerde sporen toch wel opgemerkt zijn maar dat er verder geen aandacht aan is besteed.

Dan volgt nu de beschrijving van *Lasiosphaeria ovina*:

Lasiosphaeria ovina (Fig. 2)

Vruchtlichamen glad likkend maar met zeer korte witte haartjes bedekt, waardoor ze een donzig of viltig aanzien krijgen; verse vruchtlichamen vaak iets gelig of grijs, aan de top een opvallende duidelijke zwarte ostiole, steelloos op het substraat groeiend. Aan de basis afgeplatte vruchtlichamen lijken in het substraat verzonken, bolvormig of half bolvormig, soms iets kegelvormig, diameter 0,4-0,7 mm, vrijstaand of met enkele dicht tegen elkaar.

Haren kort, (1-)1,5-2(-3) μm in diameter en tot 100 μm lang, glad, recht of onregelmatig in diameter en dan kronkelig, vaak met incrustaties.

Peridium een textura angularis, bestaande uit vrij hoekige cellen met kleine rondingen, gemiddeld 12 x 12 μm , maar soms ook grotere cellen tot 25 x 25 μm , tweelagig; de buitenste laag bestaande uit bruine cellen, de binnenste vliezig en kleurloos met kleine structuren; de lagen zijn hecht met elkaar verbonden en alleen op breukvlakken zichtbaar.

Sporen cilindrisch, gekromd, glad, gelig tot bleek lichtbruin, zonder septen, met of zonder oliedruppels, soms aan de basis of aan de top of aan beide een spits aanhangseltje, (35-)40-45(-50) x 4-5 μm . Ook zijn er sporen die na rijping opzwellen tot 50-65 x 5-10 μm . Ze zijn glad, egaal lichtbruin, met 2-7 septen, en zijn vaak bij de septen ingesnoerd.

Asci achtsporig, sporen tweerijig, aan de top vaak een stervormig tot rond sterk lichtbrekend insluitel, 160-210 x 16-22 μm ; top J- (=niet kleurend in Jodium-oplossingen), maar niet overtuigend: vaak kleurt de top heel zwak blauw in Jodium.

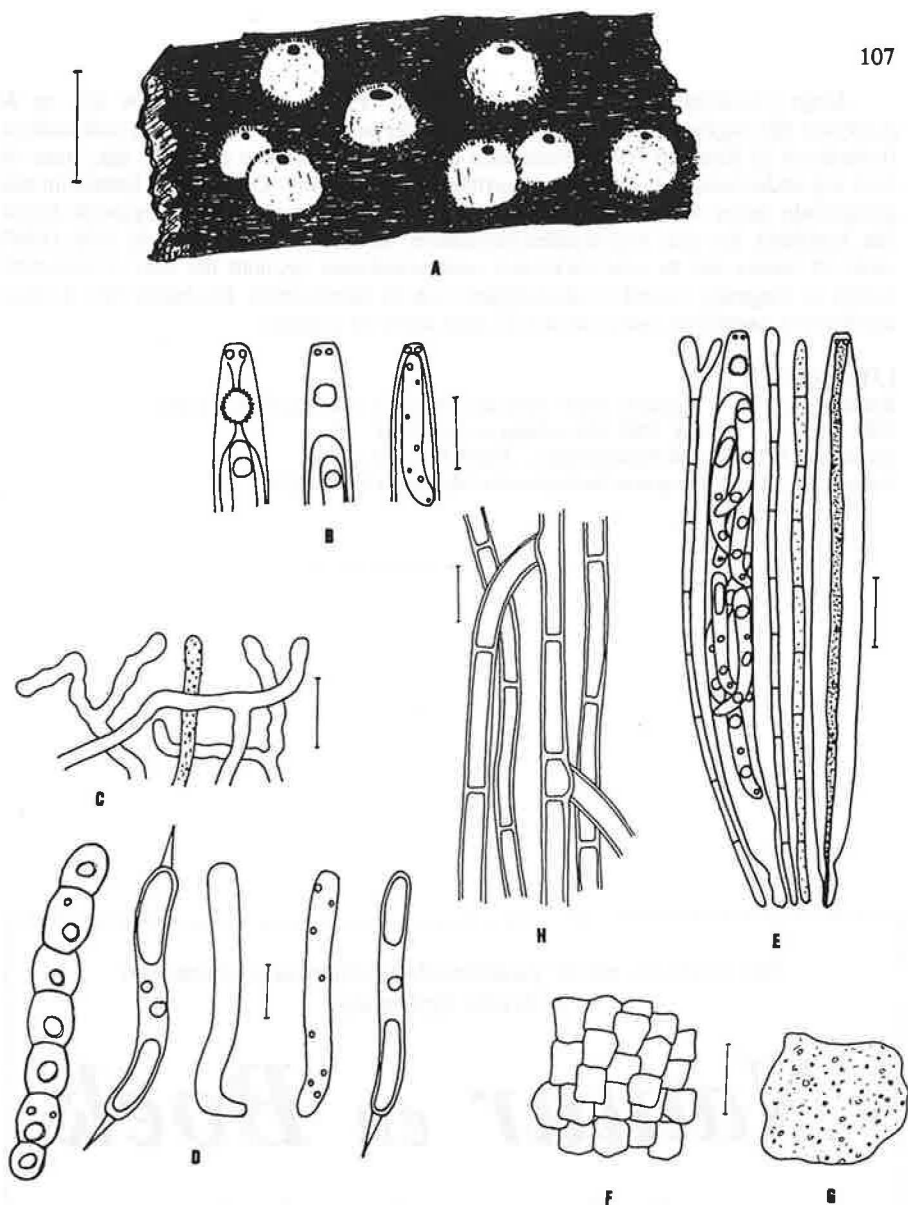
Parafysen doorzichtig, gesepteerd, soms bij de septen ingesnoerd; septen aanwezig om de 20-25 μm , diameter 3-4 μm ; de top nauwelijks verdikt of soms opgezwollen tot 5 μm , soms vertakt, dicht opeen, recht of golvend, soms met korrelige inhoud, niet buiten asci uitstekend.

Hyfen dikwandig, bruin, gesepteerd, septen ongeveer om de 25 μm , recht of kronkelig, diameter 3-5 μm .

Vaak in grote groepen op rot loofhout, op stronken, of op onderzijde van vochtige liggende stammen en houtsnippers. Vooral in voorjaar en herfst.

Opmerkingen

Lasiosphaeria ovina is in het veld niet met zekerheid te herkennen. De vruchtlichamen van de dubbelgangers *L. sorbina* en *L. chrysentera* zijn ongeveer even groot en bezitten ook een wit tomentum. De eerste is te onderscheiden aan de kleinere en dikkere sporen en de kortere asci, de tweede aan de iets langere sporen met 2 tot 3 septen en dunnere asci.

Figuur 2. *Lasio-sphaeria ovina*. a. vruchtlichamen; b. ascustoppen; c. haren van de bekleding; d. sporen; e. asci en parafysen; f. structuur van de buitenste laag van de wand; g. structuur van de binnenste laag van de wand; h. hyfen. Maatbalkje bij a 1 mm, rest 10 μ m.

Jonge vruchtlichamen van *L. ovina* kunnen er wat gelig uitzien. De asci en de parafysen zijn ingebed in een geelgroene massa die naar buiten treedt bij het stukdrukken. Breitenbach & Kränzlin (1984) vermelden dat er geen parafysen aanwezig zijn, maar de door mij onderzochte vruchtlichamen bezitten ze wel degelijk. De beharing bestaat uit niet gesepteerde hyfen terwijl Breitenbach & Kränzlin ze beschrijven als gesepteerde hyfen. Het inmiddels bij vele Ascomyceten-liefhebbers bekende boek van Ellis & Ellis (1987) vermeldt verder dat de vruchtlichamen vaak voorkomen op hout dat door *Armillariella mellea* is aangetast, vooral in de nabijheid van de rhizomorfen. Dit laatste heb ik (nog) niet kunnen vaststellen, een punt dus om eens extra op te letten.

LITERATUUR

Breitenbach, J. & F. Kränzlin, 1984. Pilze der Schweiz 1, Ascomyceten. Luzern.

Ellis, M.B. & J.P. Ellis, 1987. Microfungi on landplants.

Munk, A., 1957. Danish Pyrenomycetes. Dansk Bot. Ark. 17(1).

Seaver, F.J., 1912. The genus *Lasiosphaeria*. Mycologia 4: 115-124.

*korstmossen, mooie paddestoelen, schimmels, zwammen,
geboekte informatie:*

Natuur en Boek

de winkel waar men ook voor u bestelt

Bankastraat 10, 2585 EN - Den Haag, 070 - 350 56 48